

Oktavija Gerčan

SUGESTIJE ZA RAD NA SATOVIMA DODATNE NASTAVE I SLOBODNIH AKTIVNOSTI

Nastavni program za osnovnu školu koja je obvezatna sastavljen je tako da bi ga uz određeni napor mogao svladati svaki učenik prosječnih sposobnosti. Udžbenici za osnovne škole svojim su sadržajem uskladeni s tim zahtjevom programa te omogućuju nastavnicima i učenicima da ostvare tako postavljene zadatke. Jednom dijelu učenika, koji bilo iz kojih razloga nisu u stanju da ovladaju propisanim gradivom u nekom predmetu u okviru redovitih sati nastave, omogućeno je da to znanje usvoje na satovima dopunske nastave.

Vodeći brigu i o onim učenicima koji bi prema svojim sposobnostima i mogućnostima mogli napredovati bržim korakom, ali ih u tome sputava činjenica da nastavnik svoj tempo rada mora prilagoditi prosjeku, nastavni program predviđa satove dodatne nastave i slobodnih aktivnosti. Rad u dodatnoj nastavi odvija se u skupinama sastavljenim od naprednih učenika jednog razreda iz jednog ili više paralelnih odjeljenja, dok skupine slobodnih aktivnosti okupljaju učenike raznih razreda, pa čak i različitog predznanja, ako oni pokazuju posebno zanimanje za neki predmet.

U stranom jeziku za rad u dodatnoj nastavi i u skupinama slobodne aktivnosti ne postoji određeni nastavni program. Prema tome, nastavnik može birati i materijal kojim će se služiti i metodske postupke.

Često se postavlja pitanje: što raditi na satovima dodatne nastave i slobodnih aktivnosti?

Svrha je ovog priloga da nastavnicima u neku ruku pomogne pri organizaciji tih oblika nastave, da im pomogne pri izboru materijala i oblika rada koji će za učenike biti i korisni i privlačni.

Pri izboru materijala treba u prvom redu voditi brigu o osnovnom zadatku učenja stranog jezika u osnovnoj školi, a to je ospozobljavanje učenika za govorno komuniciranje. U brojčano velikim razredima na ostvarivanju tog zadatka postiže se uspjeh u skromnim razmjerima. Upravo ti posebni oblici rada s učenicima pružaju mogućnost da se na tom području postigne mnogo više.

Televizijski tečajevi stranih jezika sadržavaju dijaloge koji izviru iz životnih situacija, pa su idealno sredstvo za postizavanje osnovnog zadatka učenja stranog jezika. Oni se, istina, teško uklapaju u redovitu satnicu iz ponekad objektivnih razloga, no na satovima dodatne nastave mogu se redovito pratiti jer se ti satovi lako prilagode terminima emitiranja. I radio-tečajevi služe

istoj svrsi, a mogu se iskoristiti bez obzira na vrijeme emitiranja, ako se snime na magnetofonsku vrpcu.

Audiovizuelni tečajevi koji su bazirani isključivo na govornom jeziku, ukoliko ne služe već kao osnovni didaktički materijal na satovima redovite nastave, veoma su pogodni za satove dodatne nastave i slobodnih aktivnosti. Kako su audiovizuelni tečajevi izrađeni u našoj zemlji, a televizijski tečajevi pomno odabrani s obzirom na sadržaj, oni svojom koncepcijom pomažu ostvarivanju i obrazovnih i odgojnih zadataka škole.

No osim tih izvora materijala koji u prvom redu pridonose boljem usvajanju razgovornog jezika, nastavnik može prikladne dijaloge pronaći i u raznim priručnicima i knjižicama inozemnih autora i izdavača. Iako se ti tekstovi ne mogu uvijek upotrijebiti u cijelini, nastavnik ima velik izbor pa može izabrati ono što odgovara nivou znanja učenika s kojima radi u posebnim oblicima nastave.

Međutim, dijalog nije jedini oblik koji će nastavnik njegovati na dodatnim satovima. Razumijevanje teksta, tj. nekog opisa, prikaza događaja ili neke priče također je vještina koju treba razvijati. Učenike treba navikavati na taho čitanje nepoznatog teksta pomoću rječnika. Budući da za taj oblik rada nema dovoljno vremena na satovima redovite nastave, na kojima se pažnja posvećuje u prvom redu stjecanju gorovne vještine, na satovima dodatne nastave to se može donekle nadoknaditi. Lagani tekstovi zanimljiva sadržaja privući će pažnju učenika pa će oni nastojati da ih potpuno shvate. Razumije se, bilo bi pogrešno dati učenicima u ruke tekstove koji po težini daleko nadilaze njihove mogućnosti. To bi ih demotiviralo i oduzelo im povjerenje u vlastite sposobnosti. Ali poneku nepoznatu riječ razumjet će iz konteksta ili će je potražiti u rječniku. Budući da je na satovima dodatne nastave prisutan nastavnik, pružit će učenicima pri tom obliku samostalnog rada pomoći, ako to oni zatraže.

Zbirke takvih tekstova gradiranih po težini dostupne su nastavnicima stranog jezika u našoj zemlji. U nekim od njih nalaze se iza teksta zadaci koje učenici moraju samostalno rješavati, a s uspjehom će ih riješiti ako su razumjeli tekst. U knjigama s popisa nastavnik će naći takve tekstove, no neke će od njih morati sam donekle izmijeniti, a možda i pojednostaviti, kod nekih pak dodati zadatke koje će učenici usmeno ili pismeno rješavati na samom satu. Zadaci se mogu sastojati od pitanja za razumijevanje, raznih dopunjalki, transformiranja rečenica, odnosno teksta, a ponekad se na temelju pročitanog teksta može provesti i zajednički pismeni sastav.

Tekstovi mogu biti iz područja tehnike i nauke, pisani jednostavnim jezikom. Takve sadržaje mnogo vole učenici starijeg uzrasta, osobito ako se radi o nekom području koje zadire u tzv. »hobi« učenika (fotografija, radioamaterizam, astronautika, astronomija, sport, vozila, zanimljiva putovanja i sl.).

Neki tekstovi, iako narativni, sadržavaju u sebi dramske elemente te su prikladni za pretvaranje u dijaloški oblik. Dramatiziranje takvog narativnog teksta učenici će izvršiti uz pomoć nastavnika, jer je to težak zadatak i sami ga ne bi pravilno mogli ostvariti.

Opisivanje događaja, pa zatim pisanje sastava na temelju slike koja prikazuje određenu situaciju ili na temelju niza slika koje su sadržajno međusobno povezane također je dragocjen oblik zajedničkog rada na satovima dodatne nastave. Takvim oblikom rada proširuje se vokabular, a učenici se ospozobljavaju za tečno govorno i pismeno izražavanje. Nizom međusobno

sadržajno povezanih slika mogu se učenici potaknuti i na to da zajednički izmisle dijalog koji bi osobe u prikazanoj situaciji vodile, te da nakon toga podijele uloge i sami odglume scenu.

Vođenje slobodnog razgovora o temama koje su obrađene u udžbenicima, no time da se nova situacija u stanovitoj mjeri razlikuje od poznate, vodi snalaženju učenika u iskorištavanju stečenog znanja te njegovoj primjeni u novonastaloj situaciji.

Dopisivanje s djecom istog uzrasta kojoj je jezik koji učenici uče maternji, odavna služi kao jedan od oblika rada na produbljivanju znanja i razvijanju sposobnosti suvislog iznošenja misli. Osim toga, putem stalne pismene veze s vršnjacima iz stranih zemalja učenici mogu mnogo sazнати o ljepotama, zanimljivostima, kulturnoj baštini i o običajima tih naroda, što vodi međusobnom zbližavanju.

U zemljama engleskog, francuskog, njemačkog i ruskog jezičnog područja postoje časopisi za djecu dobi od 10—15 godina, kao i za onu mlađe i starije dobi. Dijelom se radi o časopisima koji služe učenju nekog stranog jezika. U popisu se nalaze neki od njih koji se mogu nabaviti iz inozemstva putem specijaliziranih knjižarskih poduzeća. U tim se časopisima nalaze npr. veoma privlačni stripovi za djecu te dobi, zanimljivi tekstovi iz raznih područja života, križaljke, pošalice, rebusi, pa i dijalozi. Ti se časopisi mogu također iskoristiti kao izvor materijala za vođenje razgovora, tiho čitanje, prepričavanje i sl. U njima ima i pjesmica za recitiranje, a ponegdje i pjesama za pjevanje.

Imajući na umu jedan od važnih zadataka nastave stranog jezika u osnovnoj školi, a to je upoznavanje kulturne baštine i običaja naroda čiji se jezik uči, nastavnik može na satovima dodatne nastave i u okviru slobodnih aktivnosti učiti s učenicima narodne i dječje pjesme i igre. Zbirke igara i pjesama na engleskom jeziku nalaze se u popisu uz članak o ulozi igre i pjesme u nastavi stranog jezika objavljenom u časopisu »Strani jezici« br. 3/1972. Nekoliko naslova takvih zbirki za ostale strane jezike nalazi se u priloženom popisu. Učenje narodnih i dječjih pjesama, kao i raznih igara, pa i plesova, od velike je motivacione vrijednosti. Uz neke od njih mogu se nabaviti i gramofonske ploče, što znatno olakšava rad na usvajanju melodije.

Međutim, pri izboru tekstova, pošalice, pjesama, pjesmica i sl. koje se nalaze u knjigama stranih autora i izdavača, nastavnik mora biti vrlo oprezan i voditi brigu o odgojnoj ulozi škole u našem društву.

Na satovima dodatne nastave nastavnik se može poslužiti i dijafilmovima i filmovima, ako su mu dostupni, koji prikazuju prirodne ljepote i kulturno-historijske spomenike stranih zemalja i naroda. No i pri izboru takvog materijala mora primijeniti određeni kriterij, polazeći od stanovišta da je škola odgojna ustanova.

I za redovitu i za dodatnu nastavu treba unaprijed izraditi plan i izvršiti detaljne pripreme za svaki pojedini nastavni sat. Pri izboru materijala i oblika rada treba voditi brigu o dobi i o interesu učenika te o nivou njihova znanja jezika, da bi rad bio zaista zanimljiv i koristan.

Ako je nastavnik u toku školske godine savjesno radio na tim posebnim satovima, mogao je s učenicima uvježbati i poneki kratak igrokaz, nekoliko zborskih pjesama i recitacija. S takvim programom, koji je plod posebnog zlaganja učenika, može se nastupiti ili u okviru završne školske svečanosti ili unutar škole, da bi učenici pokazali postignute rezultate.

U ovom članku nisu istaknuti svi oblici rada prikladni za korištenje na satovima dodatne nastave i slobodnih aktivnosti, a niti je popisom obuhvaćena sva dostupna literatura prikladna za rad na proširivanju znanja naprednijih učenika. Svaki će nastavnik i sam pronaći nešto što više odgovara i njemu i posebnim okolnostima s obzirom na sastav razreda i okolinu u kojoj škola djeluje.

LITERATURA:

ENGLESKI JEZIK

Tekstovi (priče i igrokazi)

- L. A. Hill, *Elementary Stories for Reproduction*, Oxford University Press London
J. B. Heaton, *Composition Through Pictures*, Longman London
L. G. Alexander, *Practice and Progress*, Longman London
L. G. Alexander, *Detectives from Scotland Yard*. Stage 1
L. G. Alexander, *Hamad the Diver*. Stage 2
L. G. Alexander, *At the Zoo*, Link Reader 1, Longman London
L. G. Alexander, *Professor Boffin's Robot*, Link Reader 2, Longman London
G. C. Thornley, *Stories of Today* (Stage 1)
G. C. Thornley, *Plays and Stories* (Stage 1)
G. C. Thornley, *More Plays and Stories* (Stage 2)
G. C. Thornley, *A Little Work, A Little Play* (Stage 3) Longman London

Zbirke pjesama

- Julian Dakin, *Songs and Rhymes for the Teaching of English* (2 gramofonske ploče),
Longman London
W. R. Lee — M. Dodderidge, *Time for a Song* (s grafonskom pločom), Longman London

Casopisi

- Crown i Catch!*, Mary Glasgow Publications Ltd., London

AV-tečajevi

- Bićanić-Nonveiller-Pervan-Stojsavljević, *Come and Conquer English* (Book One and Two),
Zavod za fonetiku Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu — Školska knjiga,
Zagreb
Filipović R. i Z. — Webster L., *ENGLESKI* — audiovizuelna metoda, Zavod za fonetiku
Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu — Jugoton, Zagreb
Gaćina, S.-Pilković, M., *Singing and Playing in English*, Institut za fonetiku Filozofskog
fakulteta Sveučilišta u Zagrebu — Školska knjiga, Zagreb

FRANCUSKI JEZIK

Tekstovi (priče i dijalazi)

- A lire et raconter*
Pour lire pour rire
Chez les Delarue
Récits pour les jeunes
Librairie Hachette Paris
Le français par les mots croisés, Librairie Hachette Paris
A. L. Carré, *Scènes de France*, Ernst Klett Verlag Stuttgart

Zbirka pjesama

- Mon premier livre des chansons*, Larousse Paris

Casopisi

- Passe-partout*, Revue française pour la jeunesse du monde, Librairie Hachette Paris
Bonjour, Mary Glasgow Publications Ltd., London

AV-tečajevi

- Guberina-Gauvenet-Neveu-Rivenc-Vettier, *FRANCUSKI* — audiovizuelna metoda, Institut
za fonetiku Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu — Jugoton, Zagreb

NJEMAČKI JEZIK

Tekstovi (priče i igrokazi)

- Schulz/Griesbach, *Lesehefte für Ausländer* (Grundstufe)
Max Hueber Verlag München
Schroeder/Kirchhoff, *Wir lesen Deutsch I*
Max Hueber Verlag München
J. P. Hebel, *Kalendergeschichten*
Max Hueber Verlag München
E. Müller, *Menschen um Müller*
Ernst Klett Verlag Stuttgart
Schüßler/Tzschoppe, *So ein Dackel!*
Ernst Klett Verlag Stuttgart
A. Schlimbach, *Kinder lernen Deutsch*
Max Hueber Verlag München
K. und M. Krähner, *Kinderlied im Puppenspiel*
Henschelverlag Berlin
Förster/Heinrich, *Deutsch für Sie*
VEB Verlag Enzyklopädie Leipzig

Zbirke pjesama

- Hans Teuscher, *Singet froh I. Teil* (Sing- und Spielbuch)
Hermann Schroedel KG Darmstadt-Hannover
Hans Teuscher, *Bruder Singer* (Lieder unseres Volkes)
Bärenreiter Verlag Kassel
Hans Teuscher, *Leben — Singen — Kämpfen*
VEB Friedrich Hofmeister Leipzig

Časopisi

DAS RAD i SCHUSS, Mary Glasgow Publications Ltd., London

AV-tečajevi

- Montani-Kocian, EINS, ZWEI, DREI, ICH KOMME
Institut za fonetiku Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu — Skolska knjiga,
Zagreb
Burgdorf-Montani-Škreb, NJEMAČKI — audiovizuelna metoda (I i II)
Institut za fonetiku Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu — Jugoton, Zagreb

RUSKI JEZIK

Udžbenici

- Учебник под редакцией Костомарова:
Русский язык для всех (комплекс учебных пособий)
— Давайте поговорим
— Приложение с грампластинками
— Книга для чтения
— Упражнения
— Словарь

Изд. «Прогресс», Москва
С. Хавронина: *Говорите по русски* (Изд. «Прогресс», Москва)
Ruski i reči i sliči (Lektira za osnovne škole) Izd. «Grafos» Beograd, 1963.
Приредила: J. Kvasnevski, nast.

Zbirka pjesama

О детстве счастливом поёт
Издательство «Советский композитор»
Ленинград 1972 Москва

Časopisi

Русский язык за рубежом (Изд. Моск. университета)
Мурзилка (Москва)
Kometa Mary Glasgow Publications London

AV-tečajevi

A. Menac: RUSKI — Audiovizuelna metoda, Zgb. 1963
Ilijaš — Pavuna — Horga: *Русский язык для детей*, Zgb. 1972.